

Методичні засади навчання : новітні підходи та досвід їх упровадження
Юшко Сергій Васильович
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Харків

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КРОК НАЗУСТРІЧ СТУДЕНТОВІ

Традиційні лекції, на яких викладач виступає у ролі надиктовувача інформації, а студенти – у ролі пасивних слухачів, що занотовують навчальні матеріали, й до сьогодні цілком не викоринені з навчального процесу вищої школи. Існування таких лекцій викликає низку питань щодо їхньої ефективності та доцільності. Підтвердженням цього є, зокрема, публікація Українською правдою статті Катерини Амосової, ректора Національного Медичного Університету імені О.О. Богомольця, з красномовною назвою «Чи варті лекції у вишах втраченого студентами і викладачами часу?» [1]. На необхідності перегляду звичного колись формату лекцій та запровадження нових, сучасних та ефективних технологій проведення лекційних занять наголошують й інші дослідники [2-3]. Основними недоліками лекцій у традиційному форматі є, зокрема, привчання студентів до пасивного сприйняття інформації і її механічного запису, швидка втомлюваність студентів та відсутність ефективного зворотного зв'язку між лектором та аудиторією, невисокий рівень засвоєння знань.

Вимагає якісних змін у підходах до навчання й бурхливий розвиток сучасних інформаційних технологій з використанням комп'ютерних систем. По-перше, потреба надиктовувати лекцію відсутня уже дуже давно: текст такої лекції достатньо передати студентам засобами електронного зв'язку або розмістити на сайті персональних навчальних систем закладу освіти. Як результат, вивільняється час, який можна і потрібно використати значно ефективніше. По-друге, здобувачі освіти мають доступ й до інших джерел інформації з можливістю самостійно здобувати знання. Після відвідування лекції, прочитаної у традиційному форматі, здобувач освіти може зробити вибір на користь інших варіантів здобуття знань.

Ураховуючи вимоги часу та кращі надбання світової та вітчизняної освітянської практики, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця запроваджене проведення таких видів лекційних занять:

проблемна лекція, яка спрямована на розвиток логічного мислення здобувачів вищої освіти і характеризуються тим, що коло питань обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага здобувачів вищої освіти концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках;

лекція-візуалізація, основний зміст якої подається в образній формі (у вигляді малюнків, графіків, схем);

лекція вдвох, яка передбачає роботу двох викладачів (викладача і здобувача вищої освіти), які читають лекцію на одну й ту ж тему і взаємодіють на проблемно-організаційному матеріалі, як між собою, так і зі здобувачами вищої освіти;

лекція-прес-конференція, зміст якої оформляється за запитом здобувачів вищої освіти із залученням декількох викладачів;

лекція-консультація, яка проводиться за типом лекції-прес-конференції з тією різницею, що запрошений (кваліфікований фахівець) недостатньо володіє методами педагогічної діяльності. Консультавання через лекцію дає змогу активізувати увагу здобувачів вищої освіти;

лекція-провокація, або лекція із запланованими помилками, яка формує вміння здобувачів вищої освіти оперативно аналізувати, орієнтуватися в інформації та оцінювати її;

лекція-діалог, яка подається через серію запитань, на які здобувачі вищої освіти повинні відповідати безпосередньо під час лекції. До цього типу належить лекція із застосуванням техніки "зворотного зв'язку", а також програмована лекція-консультація;

лекція із застосуванням ігрових методів, яка передбачає використання методів мозкової атаки, методів конкретних ситуацій та інших, коли здобувачі вищої освіти самі формулюють проблему і самі намагаються її вирішити [4].

Важливою складовою ефективної лекції, на нашу думку, є інтерактивний формат її проведення, який широко застосовується автором дослідження у рамках своєї викладацької практики. Лекція розбивається на відповідні модулі тривалістю 10-15 хвилин, після завершення кожного з яких у ході проведення контрольних заходів (тестування, розв'язання задач за прослуханим матеріалом, короткі виступи, робота у групах, мозковий штурм тощо) студенти демонструють рівень засвоєння знань, виявляють нез'ясовані для себе питання. Основними правилами такої роботи є максимальне залучення усіх студентів до активної роботи з наданням права висловлювати та відстоювати власну точку зору, дискутувати з проблемних питань, приймати участь в оцінюванні знань та успіхів один одного. Ігровий формат занять із визначенням найкращих студентів без санкцій для тих з них, які допустилися певних помилок на етапі опанування знань, заохочує активніше включатися здобувачів освіти у роботу та отримувати задоволення від навчання. Заняття у такому форматі вимагають від студентів постійної активності та уваги, однак для переважної більшості з них, за їх же інформацією, отриманою у ході анонімного опитування, є значно продуктивнішими.

Вважаємо, що ніякий інший вид занять не може замінити якісно проведену лекцію для здобувачів освіти. Лекція, на якій викладач дотримався вимог до її проведення [3], зокрема надав систематизовану і концентровану, методично грамотно опрацьовану сучасну наукову інформацію, логічно і лаконічно виклав інформацію, забезпечив активізацію навчально-пізнавальної діяльності слухачів встановивши контакт з аудиторією,

продемонстрував практичні приклади застосування теоретичного матеріалу, посилаючись на нормативну базу буде однозначно схвально сприйнята студентами, метою яких є отримання якісних знань набуття фахових компетентностей за обраною спеціальністю, а не просто диплому про вищу освіту. Така лекція, поміж іншого, дає можливість студентів значно швидше опанувати матеріал навчальної дисципліни, аніж виключно самостійна робота у даному напрямі.

Якісні лекції, проведені викладачами в інтерактивному форматі, з використанням сучасних технологій та методів навчання є важливим кроком закладів вищої освіти назустріч прагненням сучасних студентів.

Література

1. Амосова К. Чи варті лекції у вишах втраченого студентами і викладачами часу? *Українська правда*. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2018/01/24/228603/>.

2. Багрій К. Л. Інтерактивне лекційне заняття як засіб підвищення рівня якості освітнього процесу *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 264-274. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2019_1_25.

3. Туркот Т.І., Коновал О.А. Педагогіка та психологія вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Херсон: Олді-плюс, 2013. 466 с.

4. Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Харків, 2020. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-HNEU.pdf>.